

Koniec 19. Storočia – počiatky zahraničnej politiky Nemecka

V roku 1871, Bismarck ako už vtedajší nemecký kancelár roztočil mohutný kolotoč zahraničnej politiky, aký nemal dovtedy v dejinách obdoby. Jeho najväčším nepriateľom bolo nebezpečenstvo revolúcie (zvrhnutie monarchie) a Francúzska republika. Usiloval sa preto uzavrieť pevné monarchistické spoločenstvo silných ríš, aby tak zároveň zamedzil ich spolčovaniu s Francúzskom, ktoré samo o sebe nepredstavovalo až takú hrozbu. Z toho dôvodu si dal za cieľ spojenie Nemecka s Rakúsko-Uhorskom a Ruskom. Problémom bolo presvedčiť Rakúsko-Uhorsko, aby vstúpilo do spolku s Ruskom, lebo oba štáty oddeľovalo súperenie o nadvládu nad Balkánom. Tento rozpor sa však nechal ležať stranou a tak sa v roku 1872 uskutočnila v Berlíne schôdza monarchov všetkých troch štátov a o rok neskôr vznikol Spolok troch cisárov. Toto zoskupenie sa však ukázalo byť veľmi vratkým a nemalo príliš dlhé trvanie.

Nemecko – 2.sv. vojna

Nemecko bolo najvýznamnejším a najagresívnejším európskym nespokojným. Jeho územná strata bola rozsiahla, Nemecko bolo čiastočne rozdelené a milióny Nemcov sa ocitli v niektorých novovzniknutých „neprirodzených“ a „slabých“ štátoch pod nadvládou iných národov. Nemci to pociťovali ako nespravodlivosť najmä v súvislosti s tým, že sa na ich území vôbec nebojovalo. Väčšina radových vojakov a nižších dôstojníkov, ako aj obyčajných obyvateľov, sa cítila podvedená povojnovým usporiadaním, ktoré pre nich bolo omnoho horšie, ako to ktoré im v dobe kapitulácie sľuboval americký prezident Woodrow Wilson, a vlastne ani nechápala, prečo bolo nutné kapitulovať. Nechápali úplnú beznádejnosť postavenia Centrálnych mocností v roku 1918 a výsledok vojny pre nich bol trpkou zradou, ktorú zinscenovala Dohoda a nemecké vedenie. Mohutná hospodárska recesia, ktorá v Nemecku po vojne prepukla sa vystupňovala, podobne ako inde vo svete, na prelome 20. a 30. rokov, vynesla k moci Adolfa Hitlera, charizmatického rečníka, ktorý sa presadil zvládnutím hospodárskej recesie a inflácie (aj keď v mnoho ohľadoch iba umelým a dočasným), jednak agresívnym programom vo vzťahu k zahraničiu, ktorý mal vrátiť Nemecku jeho veľkosť, jednak nárdnostnou kartou na ktorú vsadil.

Hitler vsadil na nacionalizmus a antisemitizmus, ktoré sa v povojnových podmienkach v Nemecku rozrástli a neskôr dostali súhrnný názov nacionálny-socializmus, alebo skráteno nacizmus. Jeho program vychádzal z odmietnutia versailského systému. Pod jeho vedením Nemecko prestalo platiť reparácie, znovu vyzbrojilo armádu a začalo ju rozširovať, obsadilo demilitarizované Porýnie, pripojilo k Nemecku späť Sársko. Otvorene začalo hovoriť o spojení sa s Rakúskom, (čo v roku 1938 sčasti násilne uskutočnilo) a začalo vznášať územné nároky proti Česko-Slovensku (Sudety) a po ich presadení aj proti Poľsku. S každým krokom tohto plánu, ktorý bol sprevádzaný ústupkom zo strany Anglicka a Francúzska, ktoré už ničím nepripomínali sebavedomých víťazov, rástla Hitlerova popularita a podpora medzi ľuďom. Veľmi šikovne pritom využíval spory a boľavé rany medzi svojimi nepriateľmi, ako bol spor o Tešínsko medzi Česko-Slovenskom a Poľskom. Definitívnu dôveru a absolútnu moc získal v roku 1939, keď bez boja a za skoro až smiešnych protestov Francúzska a Británie, dorazil Česko-Slovensko (podľa niektorých historikov sa tak stalo už o pol roka skôr uzatvorením Mníchovskej dohody). S podporou Talianska, Maďarska a ďalších satelitov Hitlerova odvaha ešte vzrástla, a keď sa mu podarilo dohodnúť sa o rozdelení sféry vplyvu so Stalinom (pozri Pakt Ribbentrop-Molotov a s ním súvisiace zmluvy a dodatky) a získať tak dôležitého spojenca, bola pre neho vojna otvorená. Prvou obeťou, ktorá sa bránila, bolo Poľsko.

Nemecko – súčasnosť

Nové Nemecko by nemalo mať problém. Má podporu rozhodujúcich členov tak samotnej BR, ako aj jednotlivých členských krajín. „Nemecko je veľmoc s veľkým vplyvom. Francúzsko by ho preto rado videlo ako stáleho člena Bezpečnostnej rady,“ povedal už pred štyrmi rokmi francúzsky prezident Jacques Chirac. Podobne sa vyjadrujú aj Briti a Nemecko môže rátať tak s podporou USA, Číny ako aj Ruska, hoci Moskva sa oficiálne ešte o tejto otázke nevyjadřila. Proti členstvu Nemecka sa však z nevysvetliteľných príčin stavia Taliansko, a hlasy odporu dokonca zaznievajú v samotnom Nemecku. Napríklad Helmut Schmidt, bývalý spolkový kancelár, vyhlásil: „Nie je v záujme krajiny, aby spolupredhodovala o vojne a mieri, a aby za to potom niesla zodpovednosť.“

Dilema rusko-nemeckých vzťahov

28-04-2006
Andreas Rinke

Prvé kolo zahraničnopolitických rokovaní má nemecká kancelárka Angela Merkelová už úspešne za sebou. Jej tohtotýždňová návšteva Ruska však patrila k najťažším. Úloha dohodnúť podmienky ďalšej spolupráce je komplikovaná aj preto, lebo Rusko sa v uplynulých rokoch zmenilo.

Prvé roky prezidentského obdobia Vladimira Putina charakterizovala značná neistota. Hlasné tóny prichádzajúce z Moskvy sa dali považovať aj za druh kompenzácie straty vplyvu v dôsledku rozpadu bývalej veľmoci – Sovietskeho zväzu. Západ sa obával, že frustrácia by mohla byť dôvodom agresivity...

Teraz sa však časy zmenili. Hospodársky rozmach, politická stabilizácia a čoraz väčšia dôležitosť, vyplývajúca z pozície významného exportéra strategických energetických surovín – to všetko dodalo Rusom nové sebavedomie. Nárok na aktívnejšiu rolu vo svetovej politike je dnes pokojnejší, ale aj rozhodnejší. Moskovské aspirácie sa týkajú Balkánu, práve tak ako Blízkeho východu či Iránu. A tentoraz sa za nárokmi skrýva reálna moc. Nie náhodou pripisujú USA a Európska únia Rusom rozhodujúcu úlohu pri hľadaní kompromisu v otázke iránskeho atómového výskumu.

A tu niekde sa začína aj Merkelovej dilema. Na jednej strane sa musí uchádzať o spoluprácu s Ruskom, pretože bez Moskvy nemožno vyriešiť nijaký väčší politický konflikt. Chciac-nechciac: Rusko je druhou najväčšou atómovou mocnosťou, má právo veta v Bezpečnostnej rade OSN, disponuje veľkými zásobami nerastného bohatstva. Bez Ruska – ako to správne postrehol už kancelár Gerhard Schröder – v Európe nebude stabilita.

Na druhej strane však rastie aj tlak jasnejšie povedať ruskej strane, že z hľadiska západných demokracií sa jeho vnútropolitický vývoj uberá nesprávnym smerom. Putin totiž ešte celkom nerozptýlil obavy, že Rusko smeruje k autoritárskemu štátu.

Merkelovej problém je v tom, že je pod tlakom z viacerých strán. V USA sa množia hlasy, vyzývajúce k tvrdším postojom voči Rusku – iste nie z nezištných dôvodov. Nie neprávom sa táto krajina obáva, že posilnenie Číny alebo Ruska obmedzí jej vlastný manévrovací priestor. Osobitne Nemecko však nemôže mať nijaký záujem o izoláciu Ruska.

Naivné názory pritom prichádzajú aj z Nemecka. Rozhorčenie nemeckej tlače cítiť vždy najmä vtedy, ak sa Rusko správa ako veľmoc. Pritom veľmocou je – na rozdiel od Nemecka. Predstava, že Rusko sa jednoducho vzdá svojich záujmov a presvedčenia len preto, že sa nezhodujú s inými, je absurdná. Iné veľmoci sa tiež tak nesprávajú.

Namiesto hlboko zakoreneného strachu z „ruskej hrozby“ by bolo lepšie Moskvu pomeriavať tým, čo skutočne robí. Zahraničnopolitická bilancia Kremľa pritom v poslednom období nevyzerá zle. Slabučké výhonky demokracie na Ukrajine a v Gruzínsku Rusko nezašliaplo, aj keď podobné obavy existovali. A za nesprávne nemožno považovať ani ruské kontakty s palestínskou organizáciou Hamas či postoje odmietajúce samostatnosť Kosova. Veď americké či európske prístupy k riešeniu týchto problémov nie sú o nič presvedčivejšie.

Merkelová teda musí nájsť potrebnú rovnováhu. Výstražne vztýčený ukazovák na Moskvu dojem neurobí. Užitočnejšie by hľadám bolo položenie dôrazu na to, že ruská vláda si naznačenými rozpormi škodí sama sebe. Rusko potrebuje spoluprácu s Európskou úniou práve tak, ako to platí aj naopak. (hn/gaf)

Pozadie

Od začiatku svojho prvého veľkého prejavu o EÚ pred nemeckým parlamentom dala nemecká kancelárka 11. mája jasne najavo, že je predčasné hovoriť o prioritách nadchádzajúceho nemeckého predsedníctva EÚ v roku 2007.

Prejav Merkelovej sa namiesto toho niesol v duchu „stavu Únie“ a kancelárka v ňom objasnila postoj nemeckej vlády k tomu, čo považuje za najväčšie výzvy pre EÚ.

Väčšina jej tvrdení sa zhodovala s volaním predsedu Európskej komisie Barrosa po „Európe výsledkov“ na prekonanie súčasnej „krízy realizácie“ EÚ (EurActiv.sk, 11. máj 2006).

Merkelová sa zároveň vyhlala podrobným komentárom k špecifickým politickým otázkam; ako napríklad energetika, ktorá je považovaná za jednu z najhorúcejších tém 21. storočia.

Otázky

Poslanie EÚ

Napriek „nepopierateľnému úspechu“ EÚ ako „mierového spoločenstva“ Merkelová vyzvala k prehodnoteniu poslanca Európy s tvrdením, že princípy usporiadania po druhej svetovej vojne už nestačia na inšpiráciu ľudí vo svete po studenej vojne. „Nechcem veci dramatizovať, no verím, že viac než kedykoľvek predtým potrebujeme nové odôvodnenie. Musíme, a o tom som hlboko presvedčená, kriticky prehodnotiť stav európskeho projektu.“

Merkelová podčiarkla potrebu „umiestniť do stredu záujmu ľudí a vysvetliť, čo Európa znamená pre ich zamestnanie, sociálnu bezpečnosť, zdravotnú starostlivosť a ich starnutie“.

Rast a zamestnanosť

Politici by mali občanom dokázať, že sociálne trhové hospodárstvo - „európska myšlienka“ - prežije. Európa sa znova musí stať úspešným príbehom, čo sa týka hospodárstva, zamestnanosti, vzdelávania, výskumu a inovácií. Nemecká kancelárka preto podporuje Lisabonskú stratégiu pre rast a zamestnanosť.

Merkelová dodala, že politickí lídri musia pochopiť, že mnohí občania sú skeptickí v názore, či je EÚ schopná vyrovnáť sa so zásadnými problémami ako nezamestnanosť a slabý rast.

Čo sa týka konkrétnych opatrení, uvítala úsilie inštitúcií EÚ o odstránenie nadbytočných zákonov a navrhla deregulačné snahy ešte zvýšiť. Podľa Merkelovej by sa malo zrušiť 25% európskej legislatívy.

Nemecko Nemecko je stále najvyšším prispievateľom so spoločného rozpočtu EÚ, čo mu spolu s ľudnosťou dáva veľkú váhu v európskej politike. viac na www.EuropaskaUnia.sk » je najväčšou európskou ekonomikou, preto zdôraznila že krajina samotná musí ísť príkladom v týchto oblastiach - a to isté platí aj pre Pakt rastu a stability EÚ, ktorý by malo byť schopné rešpektovať.

Rozširovanie a politika susedstva

Bez toho, aby naznačila hranice, Merkelová zopakovala požiadavku jasných hraníc EÚ a zdôraznila, že nie všetky krajiny, ktoré si želajú stať sa členskými štátmi EÚ, by mali byť prijaté (EurActiv.com, 11. máj 2006). Susedská politika EÚ by a preto mala „ďalej rozvíjať“. V prípade Bulharska a Rumunska zdôraznila, že súčasné príkazy je potrebné dodržať.

Ústava

Merkelová zdôraznila: „Potrebujeme Ústavnú zmluvu“ na zabezpečenie väčšej efektívnosti a demokratickosti fungovania EÚ. Obsahuje „katalóg základných európskych hodnôt“, preto by mala pomôcť definovať európsku kultúrnu identitu.

Prisľúbila, že Nemecko sa počas svojho predsedníctva bude „zaoberať ústavou“, no je treba sa vyhnúť unáhleným činom. Je potrebné zosúladiť množstvo odlišných záujmov.

Nemecká kancelárka 11. mája krátko navštívila aj Slovensko Slovensko vstupovalo do predvstupového procesu, v porovnaní s inými krajinami regiónu, ako outsider. Po parlamentných voľbách v roku 1998, ktoré prakticky ukončili obdobie problematických slovensko-európskych vzťahov, sa výrazne zrýchlilo tempo realizácie reforiem vyžadovaných Európskou úniou a Slovensko tak mohlo vstúpiť už v máji 2004. viac na www.EuropaskaUnia.sk » S premiérom Dzurindom sa zhodli, že Európa potrebuje ústavu, a s prezidentom Gašparovičom diskutovali o reformách a povolebnom smerovaní Slovenska.

Merkelová podľa denníka SME uviedla, že nikdy nebola proti nízkym daniam na Slovensku. Poprela tak svoje výroky z prvých dní po získaní kancelárskeho kresla, keď v Bruseli kritizovala nové štáty Únie, že lákajú investorov na nízke dane a mali by sa im preto znížiť dotácie z eurofondov.

Pozície

Počas návštevy Slovenska Angela Merkelová povedala, že „podrobne sledujem vývoj na Slovensku“ a pochválila slovenské reformy, ktoré prinášajú aj výsledky pre ľudí.

Nemecký europoslanec za Skupinu EES-ED v EP Elmar Brok uvítal Merkelovej podporu Ústavy EÚ a jej zámer „vrátiť Európu ľuďom“.

Parlamentná frakcia Zelených/EFA naopak vyjadrila „sklamanie“ zo skutočnosti, že kancelárka nepredložila takmer žiadne konkrétne nové návrhy. Hovorkyňa nemeckých poslancov v skupine Rebecca Harms kritizovala, že kancelárka vôbec nespomenula energetiku, životné prostredie ani udržateľný rozvoj a že sa vyhla aj otázke väčšej demokratickosti na úrovni EÚ.

Predseda pre medzinárodné vzťahy a zahraničnú politiku nemeckej Trierskej univerzity profesor Dr. Maull si myslí, že EÚ má možnosť stať sa skutočným aktérom a „soft power“ v medzinárodných vzťahoch v strednodobej perspektíve, ak berieme do úvahy, že Spojené štáty sa ako svetová veľmoc za Bushovej vlády zdiskreditovali. Vyžadovalo by si to však podstatnú koordináciu medzi inštitúciami EÚ a národnými vládami. Samotné zavedenie postu ministra zahraničných vecí EÚ súčasnú situáciu nezmení.

Členské štáty si však najmä v oblasti energetiky skôr či neskôr uvedomia, že nemôžu konať na vlastnú päsť.

Profesor Dr. Utterwedde, zástupca riaditeľa Francúzsko-nemeckého inštitútu (dfi) v Ludwigsburgu a Paríži je presvedčený, že splnenie cieľov Lisabonskej stratégie a premena na poznatkovú spoločnosť si vyžiada jasné priority a politické rozhodnutia. Inovácie, výskum a vzdelávanie by sa mali stať najvyššími prioritami. Nemecko a ostatné členské krajiny EÚ môžu prijať potrebné opatrenia tak, aby zostali zachované kľúčové prvky sociálnej trhovej ekonomiky, ak budú uskutočnené správne reformy. Jedným z významných faktorov v Nemecku bude výsledok práve prebiehajúcich reforiem federálneho systému a systému vzdelávania.